

महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळ, पुणे
यांच्याद्वारे नियोजित नवीन अभ्यासक्रमावर आधारित.

STD. VI

सुलभभारती

Printed at: **Repro India Ltd., Mumbai**

© Target Publications Pvt. Ltd.

No part of this book may be reproduced or transmitted in any form or by any means, C.D. ROM/Audio Video Cassettes or electronic, mechanical including photocopying; recording or by any information storage and retrieval system without permission in writing from the Publisher.

P.O. No. 25810

10361_10861_JUP

प्रस्तावना

नमस्कार,

शिक्षण मंडळाने इयत्ता ६ वी 'सुलभभारती'चा नवा अभ्यासक्रम पूर्वीच्या तुलनेत फार कल्पक व मुलांच्या संकल्पना अधिक स्पष्ट करणारा आहे. या नवीन अभ्यासक्रमावर आधारित टार्गेट प्रकाशनाचे इयत्ता ६ वी सुलभभारती हे पुस्तक मुलांच्या हाती देताना आम्हांला आनंद होत आहे.

प्रत्येक पाठाचे संकलित मूल्यमापन व आकारिक मूल्यमापन यात विभाजन केले आहे. संकलित मूल्यमापनातील प्रश्नप्रकारामुळे पाठाचे आकलन सुलभरीत्या होण्यास मदत होईल. आकारिक मूल्यमापनातील वैविध्यपूर्ण उपक्रम विद्यार्थ्यांच्या कल्पनाशक्तीला वाव देणारे ठरतील अशी आम्हांला खात्री आहे. या पुस्तकात सर्व पाठांचा, कवितांचा सारांश इंग्रजीतून दिला आहे. शब्दार्थ, वाक्प्रचारांचाही इंग्रजीतून अर्थ दिला आहे; जेणेकरून मुलांना अर्थ समजून घेणे सोपे होईल. व्याकरणाच्या सरावासाठी व्याकरणावर आधारित अधिक प्रश्नांचा समावेश केला आहे.

अभ्यास करताना आपली तयारी जोखणंही महत्त्वाचं असतं. त्यामुळे पाठावर आधारित सराव प्रश्नपत्रिकाही यात अंतर्भूत केल्या आहेत. विद्यार्थ्यांना स्वयंमूल्यमापनासाठी या प्रश्नपत्रिका साहाय्यकारी ठरतील. मुलांना मराठीची गोडी लावण्यात हे पुस्तक यशस्वी झालं तर आमचे प्रयत्न सार्थकी लागल्याचे समाधान मिळेल.

हे पुस्तक उत्कृष्ट ढ्वावे यासाठी आम्ही सर्वतोपरी प्रयत्न केले आहेत, तरी यात काही कमतरता असल्यास आपल्या सूचना नेहमीच स्वागतार्ह आहेत. पुस्तकाची उत्कृष्टता अधिकाधिक वाढावी याकरिता आपला अभिप्राय आम्हांला पुढील ईमेल पत्त्यावर पाठवावा: mail@targetpublications.org

अभिनव अभ्यासासाठी मुलांना खूप खूप शुभेच्छा!

प्रकाशक

अनुक्रमणिका

अ.क्र	पाठाचे नाव	लेखक/कवी	पृ.क्र.
१.	भारतमाता (गाणे)	शांता शेळके	१
२.	माझा अनुभव	-	४
३.	पाऊस आला! पाऊस आला! (कविता)	विंदा करंदीकर	११
४.	माहिती घेऊया	-	१६
५.	सुगरणीचे घरटे	-	२१
६.	हे खरे खरे ढ्वावे.... (कविता)	सुमती पवार	२६
७.	उद्यानात भेटलेला विद्यार्थी	डॉ. प्रदीप आगलावे	३२
८.	कुंदाचे साहस	-	३९
९.	घर (कविता)	धुंडिराज जोशी	४६
१०.	बाबांचं पत्र	एकनाथ आळाड	५५
११.	मिनूचा जलप्रवास	विनया साठे	६१
१२.	चंद्रावरची शाळा (कविता)	चारुता पेंडरकर	६८
१३.	मोठी आई	मालतीबाई दांडेकर	७३

अ.क्र	पाठाचे नाव	लेखक/कवी	पृ.क्र.
१४.	अप्पाजीचे चातुर्य	विलास गिरे	८०
१५.	होळी आली होळी (कविता)	दिलीप पाटील	८७
१६.	मुक्या प्राण्यांची कैफियत	ज्योती वैद्य-शेटे	९२
१७.	पाणपोई (कविता)	अय्युब पठाण लोहगावकर	१०१
	आपण हे करूया!	-	१०६
	शब्दकोश		१०९
	व्याकरण विभाग		१११
	लेखन विभाग		
१.	निंबंधलेखन		१२०
२.	पत्रलेखन		१२३
३.	कथालेखन		१२८
	सराव प्रश्नपत्रिका -१		१३१
	सराव प्रश्नपत्रिका -२		१३३
	सराव प्रश्नपत्रिका -३		१३५
	सराव प्रश्नपत्रिका -४		१३७

टीप : पाठाखाली दिलेले प्रश्न * या चिन्हाने दर्शविले आहेत.

पाठाखालील व्याकरण • या चिन्हाने दर्शविले आहे.

१. भारतमाता

Summary:

What makes our motherland- 'India' so special? The characteristic of our motherland that makes it so great is of 'Unity in diversity'. The poetess, in this poem 'भारतमाता', wants to describe the uniqueness of our motherland. We all have a difference in terms of our religion, caste, language etc. Yet we have the same identity of being Indians. We love everything that belongs to our motherland – the soil, the water, the farms and the winds. We love the dazzling Himalayas, the Vindhya and the Sahyadri mountain ranges along with rivers like Ganga and Jamuna. Her great children who taught the world the virtue of 'equality' are admired all over the world. We bow our heads with respect to such a great Motherland! We, her beloved children would always raise her flag in honour and keep it flying high. of her, will always keep her flag up & up!

शब्दार्थ

गगन	आभाळ, आकाश (sky)
गंध	सुवास (fragrance)
झुळझुळणे	वाहत्या पाण्याचा झुळझुळ असा आवाज (gurgling of water)
डुलणे	वाच्याबरोबर हलणे (to sway)
ध्वल	पांढराशुभ्र (snow white)
ध्वज	झंडा (flag of India)
प्रियतम	अतिशय आवडती (beloved)
भिडणे	भेटणे (to meet)
मानव	माणूस, मनुष्य (human)
वंदन	नमस्कार, नमन (to fold hands together for Namaste)
शिकवण	उपदेश, बोध (moral)
सदा	नेहमी (always)
सळसळणे	वाच्यामुळे होणारा पानांचा सळसळण्याचा आवाज (rustling of leaves)
सद्गुणी	चांगले गुण असलेली (with good virtues / qualities)
सहयविंध्य	सहयाद्री आणि विंध्य नावाचे पर्वत (Sahyadri and Vindhya mountains)

संकलित मूल्यमापन (Summative Assessment)

पाठाधारित प्रश्नोत्तरे (Questions Based on Lesson)

प्र.१. एक-दोन शब्दांत उत्तरे लिहा.

- i. पाण्याचा आवाज कसा आहे? :
- ii. वाच्याचा आवाज कसा आहे? :
- iii. हिमालयाचा रंग कसा आहे? :
- iv. हिमालय कुठे भिडतो आहे? :
- v. भारतमातेची मुळे कशी आहेत? :

उत्तर: i. झुळझुळ ii. सळसळ iii. धवल iv. गगनाला
v. सदगुणी, लाडकी

प्र.२. एका वाक्यात उत्तरे लिहा.

- i. भारतमातेच्या कोणकोणत्या गोष्टी मुलांना प्रिय आहेत?

उत्तर: येथील माती, पाणी, डुलणारी शेते, वारे, हिमालय, सह्यविंध्य पर्वत, गंगा-जमुना या नद्या या सर्व गोष्टी मुलांना फार प्रिय आहेत.

- ii. भारतमातेच्या मुलांनी जगाला कोणती शिकवण दिली?

उत्तर: सारे मानव समान आहेत अशी शिकवण भारतमातेच्या मुलांनी जगाला दिली.

- iii. सर्व जगाला कोण प्रिय झाली?

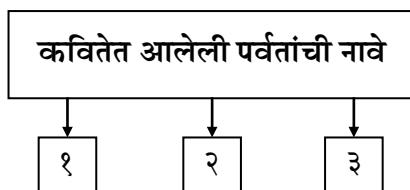
उत्तर: भारतमातेची सदगुणी मुळे सर्व जगाला प्रिय झाली.

- iv. भारतमातेची लाडकी मुळे तिच्यासाठी काय करणार आहेत?

उत्तर: भारतमातेची लाडकी मुळे तिला वंदन करून तिचा ध्वज नेहमी उंच राहील याची काळजी घेणार आहेत.

प्र.३. चौकटी पूर्ण करा.

i.

ii.

उत्तर: i. १. हिमालय २. सह्याद्री ३. विंध्य
ii. १. गंगा २. जमुना

प्र.४. कवितेच्या ओळी पूर्ण करा.

- i. प्रियकर ही डुलणारी शेते

- ii. प्रियतम अमुचा धवल हिमालय

- iii. मानव सारे समान असती

- iv. या मातेची मुले लाडकी

उत्तर: i. प्रियकर ही डुलणारी शेते

प्रिय हे वारे सळसळते

- ii. प्रियतम अमुचा धवल हिमालय
- बघे भिडाया जो गगना
- iii. मानव सारे समान असती
- शिकवण ही जगतास दिली
- iv. या मातेची मुले लाडकी
- सदा तिचा ध्वज उंच धरू

आकारिक मूल्यमापन (Formative Assessment)

प्र.१. हे शब्द असेच लिहा.

सहयविध्य, झुळझुळ, सद्गुणी, ध्वज, प्रियतम

प्र.२. हे तुम्हांला माहीत आहे का?

i. भारताचा राष्ट्रीय खेळ :	____	ii. भारताचा राष्ट्रीय पक्षी :	____
iii. भारताचा राष्ट्रीय प्राणी :	____	iv. भारताचे राष्ट्रीय झाड :	____
v. भारताचे राष्ट्रीय फूल :	____	vi. भारताचे राष्ट्रीय फळ :	____
vii. भारताचे राष्ट्रगीत :	____	viii. भारताचे राष्ट्रीय सण :	____

- उत्तर:**
i. हॉकी	ii. मोर	iii. वाघ
iv. वड	v. कमळ	vi. आंबा
vii. जन गण मन	viii. स्वातंत्र्यदिन (१५ ऑगस्ट), प्रजासत्ताकदिन (२६ जानेवारी)	

प्र.३. तुमच्या कल्पनेतील भारतमातेचे चित्र काढा व रंगवा.

सराव प्रश्नपत्रिका - ४

[पाठ क्र. १४, १५, १६ व १७ यांवर आधारित]

प्र.१. एक-दोन वाक्यांत उत्तरे लिहा.

- अप्पाजींनी बैलगाडीत कशाचे पीक घ्यायला लावले?
- मनुष्याला प्राण्यांचे स्मरण केव्हा होईल असे प्राणी म्हणतात?
- होळीच्या वेळी झोळी कशाने भरावी?
- चिमणीला कोणता त्रास होतो?
- उत्कृष्ट दर्जाची मूर्ती कोणती?
- पाणपोईवर पाणी पिण्यास कोण कोण येतात?

प्र.२. कंसातील योग्य पर्याय निवडून रिकाम्या जागा भरा.

- अप्पाजींनी तीनही मूर्तीचा _____ ओळखल्याने राजा संतुष्ट झाला.
(पोत / कान / दर्जा)
- पिण्यास ठेवतात पाण्याने भरलेले _____.
(माठ / रांजण / हंडे)
- अनिष्ट रुढी, _____ बांधू होळीसाठी मोळी.
(प्रथांची / व्यथांची / कथांची)
- घासाबरोबर प्लॅस्टिक जाते माझे तर _____ च उठते!!
(पाठशूळ / पोटशूळ / पोटदुख)
- नका तोडू वृक्षराजी, घ्यावी आज अशी _____.
(प्रतिज्ञा / आण / शपथ)

प्र.३. खालील शब्दांचे समानार्थी शब्द लिहा.

i. कीर्ती : ____	ii. संतुष्ट : ____	iii. पर्यावरण : ____
iv. आण : ____	v. नातेवाईक : ____	

प्र.४. खालील शब्दांचे विरुद्धार्थी शब्द लिहा.

i. हित × ____	ii. निकृष्ट × ____	iii. सद्गुण × ____
iv. रंक × ____	v. सज्जन × ____	

प्र.५. खालील वाक्यांतील वाक्प्रचार ओळखा व अर्थ लिहा.

- मी मावशीच्या घरी चविष्ट जेवणाचा आस्वाद घेतला.
- सह्याद्री डोंगर चढताना आमचा जीव पाणी पिण्यासाठी कासावीस होत होता.
- गरजवंताला मदत केल्यावर तो आपल्याला दुवा देतो.
- रस्त्यावर घडलेला अपघात बघून सर्वांचे डोळे पाणावले.

प्र.६. खालील शब्दांचे वचन बदला.

i. साधने	ii. वाटसरू	iii. मोळ्या	iv. कपाट
v. मासोळ्या			

प्र.७. खालील शब्दांचे लिंग ओळखा.

i. वाघ	ii. झाड	iii. दरी	iv. लाडू
v. चित्र			

प्र.८. खालील वाक्यांतील नामांना अधोरेखित करा.

- होळी आली होळी, पळून गेली दूर थंडी.
- त्यांच्या प्रधानांचे नाव होते अप्पाजी.
- पाणी पिऊ घोटभर.
- वटवृक्षाच्या सावलीत थाटलेली पाणपोई.

प्र.९. कंसातील योग्य सर्वनाम निवडून रिकाढ्या जागा भरा.

- निसर्गराजा _____ घरी स्वतः येऊन पाणी भरील.
 - धन्य असो ज्याने थाटली _____ पाणपोई उन्हात.
 - _____ सांगतो फरक.
 - _____ आहेस नाजुकशी.
- (त्याच्या, त्याला, हा, मला)
 (तो, ते, ही, हा)
 (ते, मी, हे, माझ्या)
 (तो, ही, तू, हा)

प्र.१०. कंसातील योग्य क्रियापद निवडून वाक्य पूर्ण करा.

(मरते, भरली, उडते, पडते)

- घागर पाण्याने _____ .
- विमान उंच आकाशात _____ .

प्र.११. खाली दिलेले शब्द आणि विशेषण यांच्या योग्य जोड्या लावा.

	शब्द		विशेषण
i.	आकाश	अ.	गार
ii.	वारा	ब.	निरभ्र
iii.	ऊन	क.	अवखळ
iv.	पाणी	ड.	रखरखते

प्र.१२. दिलेल्या सूचनांप्रमाणे खालील वाक्यांत बदल करा.

- मला आंबा आवडतो. (वाक्य भविष्यकाळी करा.)
- संजू क्रिकेट खेळतो. (वाक्य भूतकाळी करा.)
- दीपिका छान नाचली. (वाक्य भविष्यकाळी करा.)
- मंजिरी भाजी आणेल. (वाक्य वर्तमानकाळी करा.)

प्र.१३. चौकटीत दिलेली विरामचिन्हे खालील वाक्यांत वापरून वाक्ये पुन्हा लिहा.

.	,	'	"	"	?	!
---	---	---	---	---	---	---

- आई म्हणाली स्वप्ना लवकर अभ्यास कर
- तू मैदानात खेळायला येतोस का
- बापरे केवढी मोठी जखम
- सगळे माझ्या वडिलांना अण्णा म्हणतात